

Rzeki karpackie - czysta Natura 2000

Wisłoka z dopływami PLH180052

Doliny rzeczne stanowią jeden z najsilniej zróżnicowanych biologicznie ekosystemów w naszym kraju. Liczne gatunki zwierząt odnajdują tu warunki dogodne do odpoczynku i żerowania, a liniowy charakter dolin rzecznych czyni je niezwykle efektywnymi korytarzami ekologicznymi. Bogactwo to zawdzięczamy różnorodności siedlisk i obfitości żerowisk w obrębie naturalnych, zmieniających się koryt rzecznych. Przekształcenia dolin rzecznych prowadzą jednak do zaniku niektórych gatunków – np. tososia.

W tym numerze biuletynu, oprócz wspomnianego tososia, przedstawimy kolejne ważne z punktu widzenia ochrony europejskiej przyrody gatunki ptaków i ssaków związane z doliną Wisłoki.

fol. T. Wilk

Bóbr

fol. Klaudiusz Muchowski - CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=22928968>

Bóbr jest największym europejskim gryzoniem. Ma masywny i krępy tułów, przechodzący prawie bez zaznaczenia szyi w okrągłą głowę. Kończyny przednie są zręczne i chwytne, tylne natomiast są mocne i masywne, a palce spięte są błoną pławną. Bóbr jest doskonale przystosowany do ziemnowodnego trybu życia, znakomicie pływa i nurkuje – może pozostawać pod wodą nawet do 15 minut. Osiąga wagę od 18 do 29 kilogramów i długość ciała od 90 do 110 cm. Charakterystyczną cechą jego budowy jest duży, spłaszczony, pokryty zrogowaciałą łuską ogon i długie mocne siekacze. Sierść składa się z dwóch rodzajów włosów: przewodnich o długości 5–6 cm, tworzących warstwę zewnętrzną oraz wełnistych, bardzo cienkich, o długości ok. 2 cm, tworzących warstwę wewnętrzną, która chroni przed wychłodzeniem i przemakaniem. Bobry żyją do 30 lat. Łączą się w pary na całe życie. Rodzina bobrowa składa się z rodziców, młodych tegorocznych i z roku poprzedniego. W trzecim roku życia bobry opuszczają rodzinę, łączą się w pary i przystępują do rozrodu. Bobry są typowymi roślinożercami, jedzą prawie wszystkie gatunki roślin przybrzeżnych i wodnych. Pomimo powalania drzew nie jedzą ich drewna, a jedynie liście, młode pędy, cienkie gałązki, tyto i korę. Prowadzą nocny tryb życia. Nie zapadają w zimowe odrętwienie. Poprzez budowę tam bobry magazynują wodę, co przyczynia się do podwyższenia i stabilizacji poziomu wód gruntowych i utrzymania większej wilgotności na danym terenie. Tamy bobrowe przeciwdziałają powodziom w okresie silnych opadów, a w okresie suszy spiętrzona woda zapewnia przepływ poniżej tamy. Tworzone przez bobry rozlewiska i stawy są zasiedlane przez szereg gatunków zwierząt. Ponadto każdy, odpowiednio głęboki staw bobrowy, w którym w górnych partiach panują warunki tlenowe, natomiast w dolnych warunki beztlenowe, pracuje jak osadnik przyczyniając się do samooczyszczania się wód.

Wydra

fol. Bernard Landgraf, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=41335>

Wydra to ssak drapieżny, przystosowany do ziemnowodnego trybu życia. Odnacza się opływowym, smukłym ciałem, długim ogonem, krótkimi kończynami i szeroką spłaszczoną głową. Długość ciała dorosłych osobników wynosi przeciętnie od 60 do 100 cm, ogona od 35 do 60 cm, a ciężar od 6 do 10 kg, przy tym samice są mniejsze od samców. Ubarwienie grzbietu jest zwykle lśniące-brązowe, podgardle, pierś i brzuch są jaśniejsze. Wydra jest aktywna głównie w nocy, a także o zmierzchu i świcie. Pod wodą postępuje głównie wzrokiem, a także dobrze rozwiniętym zmysłem dotyku, w czym pomagają jej wrażliwe na nacisk włosy czuciowe na pysku oraz unerwione zakończenie nosa i opuszki łap. Wydra poluje głównie w wodzie, w niej towi większość swych ofiar, doskonale pływa i nurkuje, przy czym pod wodą porusza się szybciej niż na jej powierzchni. Może zasiedlać praktycznie wszystkie środowiska wód płynących i stojących. Wydra związana jest głównie z rzekami zasobnymi w ryby, które stanowią podstawę jej pożywienia. Dieta jest urozmaicona, poza rybami żywi się także rakami, małżami, żabami, rzadko ptakami i ssakami. Chętnie zasiedla wody o wysokich, zarosniętych brzegach, które zapewniają jej schronienie, ale spotykana jest również w pobliżu terenów zabudowanych.

Łosoś

fol. Wolfgang Striewski - www.meerforellen.info, Public Domain, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1148722>

Łosoś osiąga długość ciała do 150 cm i masę do 24 kg. Ma on stosunkowo małą głowę, spiczasty pysk i szeroki otwór gębowy. Jest rybą dwuśrodowiskową. Młodość (około 3 lat) spędza w wodzie słodkiej, w rzekach i potokach z dnem żwirowym. Starsze osobniki pływają do morza. Gdy osiągną dojrzałość płciową powracają do

miejsc rozrodu. Barwa łososa zmienia się wraz z wiekiem. Młode osobniki charakteryzują się dużymi, ciemnymi plamami i czerwonymi punktami na bokach. Dorosłe, żyjące w morzu, mają szaro-zielony grzbiet, srebrzyste boki i brzuch. W czasie wędrówek na tarto samce mają czerwony brzuch. Tarto odbywa się od listopada do lutego. Samica składa wówczas jaja w gniazdach o długości 2–3 m. Łososie w czasie wędrówek nie pobierają pokarmu. Natomiast przebywając w rzekach młode osobniki żywią się fauną denną, larwami owadów, a także kietkami i mięczakami. Po sptynięciu do morza zjadają większe okazy fauny dennej i małe ryby. W rzekach Karpackich gatunek wyginął, ze względu na niekorzystne zmiany siedliskowe, zapory wodne, które utrudniają mu wędrówkę, pogarszanie się jakości wód, a także kłusownictwo. Podejmowane są próby przywrócenia łososi w polskich rzekach.

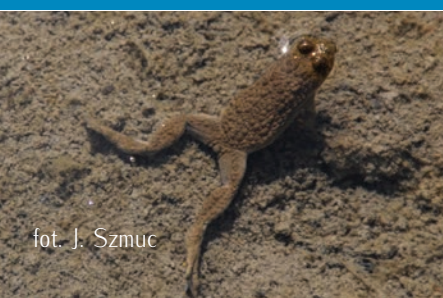
Nocek duży

fot. Gilles San Martin from Namur, Belgium - *Myotis myotis*, CC BY-SA 2.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=9883846>

Jeden z największych krajowych nietoperzy: rozpiętość skrzydeł ok. 45 cm, waga od 26–40 g. Futro na grzbiecie szarobrązowe, na brzuchu białe i biało-żółte, ucho i pyszczek jasne, błony lotne ciemne. Kolonie rozrodzce zlokalizowane przeważnie na strychach budynków, wyjątkowo w podziemiach liczą zazwyczaj od kilkunastu do kilkuset osobników, choć znane są również zgrupowania znacznie bardziej liczne. Zimowanie trwa od późnej jesieni do początku kwietnia. Nocki duże hibernują w podziemiach – sztolniach, fortach, piwnicach i jaskiniach, choć bywa, że zimą znajdują się również na nie przemarzających strychach. Nocki duże odżywiają się drobnymi bezkręgowcami (głównie dużymi chrząszczami). Swoje ofiary często chwytają na ziemi. Wśród zagrożeń, dla gatunku wymienia się: prace remontowe dachów i strychów prowadzone w okresie rozrodu nietoperzy tj. od 15.04. do 15.09, stosowanie toksycznych środków konserwacji drewna, wycinkę lub nadmierne przycinanie drzew w bezpośrednim otoczeniu kolonii rozrodzycy, intensywne zewnętrzne oświetlenie budynków z koloniami, utratę tras migracji i żerowisk – niszczenie liniowych elementów krajobrazu, wielkoobszarowe wylesienia, fragmentację obszarów leśnych.

Kumak górski

fot. J. Szmuc

Kumak górski to niewielki ptasz osiągnący długość ciała do 6 cm. Strona grzbietowa ma ubarwienie zmienne od szarzielonego przez brązowy do oliwkowego z widocznymi ciemniejszymi plamami. Pokryta jest ona licznymi małymi guzkami (rogowymi kolcami) będącymi zakończeniami brodawek. W skórze znajdują się również gruczoły jadowe. Ubarwienie strony brzusznej stanowi popielato-szare tło pokryte charakterystycznymi, dużymi plamami w kolorze żółtym lub pomarańczowym. Prawa i lewa plama piersiowa potoczna jest z prawą i lewą plamą ramieniową zaś prawa i lewa plama biodro-

wa potoczna jest z prawą i lewą plamą udową. Kumaki odżywiają się drobnymi bezkręgowcami, owadami wodnymi i ich larwami oraz ślimakami i pajęczakami. Kumak górski występuje w Polsce niemal wyłącznie w Karpatach i na Pogórzu Karpackim. Jest on gatunkiem ciepłolubnym. Osobniki dorosłe spotkać można na pastwiskach, łąkach i w różnych typach lasów w pobliżu niewielkich zbiorników wodnych, które wybiera do rozrodu. Ciekawym zachowaniem kumaka górskiego jest przyjmowanie pozycji obronnej tzw. refleksu kumaka. Polega ona na łukowatym wygięciu ciała poprzez uniesienie głowy i miednicy z tylnymi kończynami. Umożliwia mu to pokazanie jaskrawych ostrzegawczych plam na spodzie ciała. Jest gatunkiem długowiecznym żyjącym do 16 lat. Rozród kumaka górskiego odbywa się w różnych typach zbiorników wodnych powstających w wyniku działalności ludzkiej. Są to rowy, koleiny, kałuże, nadrzeczne żwirowiska i różne zagłębienia terenu wypełnione wodą opadową. Kumak po przebudzeniu w połowie kwietnia pojawia się w zbiornikach wodnych i wydaje charakterystyczny głos godowy w postaci cichego kumkania. Jaja składane są w pakietach przyklejonych do patyków lub źdźbeł traw. Okres rozrodu trwa do sierpnia. W październiku kumaki wpadają w stan zimowego odrętwienia zakopując się w mule wodnym lub glebie. Zagrożeniem dla jego występowania jest zanik zbiorników wodnych będących miejscami rozrodu. Spowodowane jest to procesami naturalnymi takimi jak szybkie wysychanie zbiorników i zarastanie roślinnością oraz działalnością człowieka m.in. regulacją rzek i potoków, melioracją, zasypywaniem i wyrzucaniem śmieci, utwardzaniem dróg gruntowych i wzmocnionym ruchem kołowym na tychże drogach.

Traszka grzebieniasta

fot. Rainer Theuer, Public Domain, <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kammolchmaennchen.jpg>

Traszka grzebieniasta jest największą krajową traszką, której ciało może osiągać długość do 18 cm. Płeć najłatwiej można odróżnić w okresie godowym. U samca pojawia się na grzbiecie godowy grzebień utworzony z ząbkowanego fałdu skórznego. Na ogonie zaś pokazuje się srebrna wstęga biegnąca przez całą jego długość. Samice nie przybierają barw godowych. Traszka grzebieniasta prowadzi ziemno-wodny tryb życia. Występuje w zarastających stawach, sadzawkach, zbiornikach powyroboiskowych i innego typu zbiornikach z wodą stojącą, charakteryzujących się dobrze rozwiniętą roślinnością, znacznym następcznieniem oraz dnem bogatym w kryjówki. Część życia spędza na lądzie w miejscach wilgotnych. Żywi się dżdżownicami, owadami, ślimakami, wodnymi skorupiakami, pajęczakami. Do rozrodu przystępuje pod koniec marca. Samice składają jaja zawiązując każde z osobna w liść rośliny wodnej. Po okresie godów traszki pozostają w zbiornikach wodnych nawet do jesieni. Larwy wykluwają się z jaj po 13 dniach. Przeobrażenie w młode osobniki następuje po 3 miesiącach życia larwalnego. Wówczas wychodzą one z wody i pozostają na brzegu. Larwy są drapieżnikami polującymi na drobne zwierzęta wodne. Traszka w sen zimowy zapada wraz z pierwszymi przymrozkami około końca października. Zimuje w norach ziemnych, pod korzeniami drzew. W warunkach naturalnych dożywiają 15 lat. Zagrożenie dla traszki grzebieniastej stanowi utrata miejsc rozrodu poprzez zasypywanie, zarastanie, zarybianie, eutrofizację i zanieczyszczenie zbiorników wodnych oraz pogarszanie jakości wód. Spadek liczebności spowodowany jest także utratą dogodnych siedlisk lądowych na skutek wylesiania, intensyfikacji rolnictwa i budowania różnych barier związanych z transportem kolejowym i samochodowym, co utrudnia im migrację.

Rzeki Karpackie - czysta Natura 2000

www.rzekikarpackie.fwie.pl

Co tygodni do 31.12.2018
nagroda w konkursie na:

www.facebook.com/RzekiKarpackie

Projekt objęty wsparciem merytorycznym:

RDOŚ w Krakowie, RDOŚ w Rzeszowie

